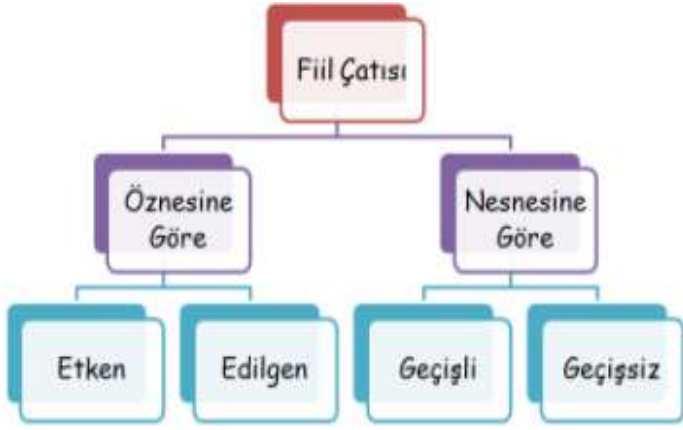

8.SINIF FİİLLERDE ÇATI

FİİLLERDE ÇATI

Fiil çatısı, yüklemın özne ve nesne ile olan ilişkisidir. Fiillerde çatı veya fiil çatısı dendiğinde aklımıza yüklem-özne-nesne ilişkisi gelmelidir.

Yalnızca yüklemi fiil olan cümlelerde çatı özelliğı aranabilir. Yüklemi isim olan cümlelerde çatı özelliğı aranmaz.

ÖZNELERİNE GÖRE FİİL ÇATILARI

ETKEN FİİLLER

İşi yapan gerçek bir öznenin bulunduğu fiillere **etken fiil** denir. Öznenin açık veya gizli olması fark etmez çünkü işi yapan bellidir.

- *Annem güzel yemekler yaptı.
- *Kapıcı her gün bu saatte kapımızı çalar.
- *Yaşlı adam bu kadar işi tek başına yapmaktan yoruldu.
- *Toplantıda bana hangi sorular sorulacağını biliyorum.
- *Anlattıklarımın hiçbirini anlamamışsın.
- *Çocuklar soruları çok çabuk çözdüler.
- *Denize düşen adama balıkçılar yardım ettiler.

EDİLGEN FİİLLER

Edilgen çatılı fiillerde işi yapan belli değildir. Yüklemde mutlaka "-l" veya "-n" seslerinden birinin bulunması gerekir. Sözde özne alabilen tüm fiiller, edilgen çatılıdır. Edilgen çatılı fiillerde nesne bulunmaz. Edilgen çatılı fiillerde özne işi yapan değil, yapılan işten etkilenen durumundadır.

- *Dökülen tüm ekmekler toplandı.
- *Onun için çok akıllı biri olduğu söyleniyor.
- *Son sınavın soruları dün hazırlandı.
- *Tüm sınıf defterleri kaplandı.
- *Eskiyen koltuk kılıfları değiştirildi.
- *Duvarın tamamı yeniden boyandı.
- *Bahçe iki saat içinde çapalandı.
- *Mahalleye yeni bir spor salonu yapıldı.
- * Kitabın bazı bölümlerindeki yanlışlıklar düzeltildi.

NOT:

Yükleminde "-l" ve "-n" bulunduran her sözcük edilgen olmaz.

Ayşe, senin bu hareketlerine kıvrılmış

Edilgen fiiller, nesne - yüklem ilişkisine göre daima geçişsizdir. Çünkü edilgen fiillerde nesne gibi görünen öge, daima sözde öznedir.

Edilgen çatılı fiilleri bulurken yüklem durumundaki eyleme başkası tarafından mı? Sorusunu sorarız. Cevap evetse fiilimiz edilen çatılıdır.

NESNELERİNE GÖRE FİİL ÇATILARI

GEÇİŞLİ FİİL

Nesnesi olan ya da nesne alabilen eylemlere **geçişli eylem** denir. Geçişli fiiller, yükleme sorduğumuz "neyi, kimi, ne?" sorularına cevap verirler.

- * Kitaplarımı evde unutmuşum.
- * Akşam olunca lambayı yaktı.
- * Dedem bisikletimi tamir etti.
- * Gazetedeki yazıları görebilmek için gözlüğünü taktı.
- * Otobüs durağında aşağı yukarı yarım saat bekledim.
- * Dikkatli bakmadığın için fark edemiyorsun.
- * Kasaptan bir kilo köfte almış.

GEÇİŞSİZ FİİL

Nesne almayan/alamayan tüm fiiller geçişsizdir. Geçişsiz fiillere nesneyi bulmak için "ne, neyi, kimi?" sorularını sorduğumuzda cevap alamayız.

Tek başına bir fiil verilip geçişlilik durumu sorulduğunda, fiilin başına "onu" sözcüğünü getiririz. Anlamı oluyorsa geçişli, olmuyorsa geçişsizdir. Geçişli bir fiil "-t, -r, -tır" eklerinden birini alırsa cümleye, "iş başkasına yaptırma" anlamı verir.

- * Teyzemler bugün tatile gidiyor.
- * Yarın hep beraber pikniğe gideceğiz.
- * Annesini karşısında görünce hemen boynuna sarıldı.
- * Ağacın üzerine yaptığı çardağa uzandı.
- * Şiddetli yağmur nedeniyle yol çökmüş.
- * Gök gürültüsünden çok korkuyor.
- * Bugün çok erken yattım.

NOT

İşi yapan ve yapılan işten etkilenen gerçek bir öznenin bulunduğu fiillere **dönüşlü fiil** denir. Dönüşlü çatılı cümlelerde işi yapan da işten etkilenen de öznenin kendisidir. Dönüşlü fiiller "-l, -n" çatı eklerinden birini alır.

- * Bozulan bilgisayarı tamir edilince çok sevindi.
- * Sıcaklar artınca barajdaki sular çekildi.

Fiilde anlatılan işin birden fazla özne tarafından birlikte veya karşılıklı yapıldığını gösteren fiillere **işteş fiil** denir. İşteş fiiller "-ş-" eki getirilerek türetilir.

- * Notların için öğretmenle görüşeceğim.
- * Ağacın altındaki kuzular meleşiyordu.

Geçişsiz fiillerin "-r-, -ar-, -er-, -t-, -tır-" ekleriyle geçişli hale getirilmesiyle oluşturulan fiillere **oldurgan fiil** denir.

- * Yere düşen adam herkesi güldürdü.
- * Yoğurduğu hamuru iki saat dinlendirdi.

Geçişli olduğu halde "-r-, -ar-, -er-, -t-, -tır-" ekleriyle tekrar geçişli yapıp, geçişlilik derecesinin artırılmasıyla oluşturulan fiillere **ettirgen fiil** denir.

- * Belediye yarın suların kesileceğini duyurdu.
- * Bu kedi kendini hiç sevdirmiyor.

